

המלצות התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות לתוכנית הרב שנתית של מל"ג ות"ת

תוכן העניינים

2.....	רקע.....
4.....	1. עדכון דרך העברת הידע באקדמיה.....
4.....	1.1 איכות הוראה.....
4.....	1.2 למידה אקטיבית באקדמיה.....
5.....	1.3 תיעול שעות לימוד לבחינת גישות הוראה חדשות.....
5.....	1.4 תפוקות למידה.....
6.....	1.5 טכנולוגיות למידה.....
6.....	1.6 קורסים מקוונים.....
8.....	1.7 קורסים מקוונים באנגלית בפריסה ארצית.....
8.....	1.8 בינלאומיות.....
9.....	2. הפחתת יוקר המחיייה הסטודנטיאלי.....
9.....	2.1 פתרונות דיור לסטודנטים.....
9.....	2.2 קרן לטובת תשלומים אפורים.....
9.....	2.3 הגדלת קרן הסיוע לסטודנטים.....
9.....	2.4 הקמת קרן ארצית של מלגות הצטיינות.....
9.....	2.5 תגבור מלגות לתלמידי מחקר בתואר שני.....
9.....	2.6 הסדרת שכ"ל עבור קורסי קיץ.....
9.....	2.7 הגבלת השכירות שמוסדות רשאים לגבות מספקים.....
10.....	3. הנגשת מערכת ההשכלה הגבוהה.....
10.....	3.1 מכינות קדם אקדמיות.....
10.....	3.4 חלופות לפסיכומטרי.....
11.....	3.5 הנגשה לפריפריה.....
11.....	3.6 הנגשה לסטודנטים ערבים.....
12.....	3.7 הנגשה לסטודנטים חרדים.....
12.....	3.8 הנגשה לסטודנטים יוצאי אתיופיה.....
13.....	4. קשר אקדמיה-תעסוקה.....
13.....	4.1 התמחויות.....
13.....	4.2 פיתוח תוכנית חומש לבניית מערך השמה וחיבור לעולם התעסוקה -.....
14.....	4.3 למידה לאורך החיים (Lifelong Learning).....
14.....	4.4 התאמת מסלולי תואר שני לסטודנטים עובדים.....
14.....	4.5 הסדרת קשר אקדמיה-פרופסיה.....
16.....	5. אזרחות פעילה.....
16.....	5.1 אחריות מערכתית חברתית.....
16.....	5.2 פרויקט Tempus ESPRIT.....
17.....	5.3 מכרז יזמות קהילתית של סטודנטים בליווי מרצים.....
17.....	5.4 ביצוע מחקר אימפקט והקמת צוות מקצועי לתכלול קשרי אקדמיה-בקהילה.....

רקע

מערכת ההשכלה הגבוהה מעצבת את תבנית נופ החברה הישראלית. פרק הזמן בו מבליים סטודנטים בין כתלי הקמפוסים השונים הינו אחד הפרקים המשמעותיים והמעצבים ביותר במכלול חייו של האדם. מגוון החוויות הנצברות בתקופה זו יגבשו חלק עיקרי מאישיותו האקדמית, האזרחית והחברתית של הסטודנט כאזרח הצעיר. על הזירה האקדמית להוות מקום בו רוכש הסטודנט השכלה, יכולת מחקר וניתוח ביקורתית, אך גם את מרחב המגבש ומעצב את זהות הסטודנט כפרט בחברה. על כן על מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל לשאוף למצוינות וחדשנות במחקר ובהוראה בזירה הבינלאומית והישראלית כאחד, וזאת מתוך חשיבה חדשנית, מקורית וביקורתית השואפת לשיפור פנים-מערכתי מתמיד.

התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, מאמינה כי על הזירה האקדמית להוות את הקטר המניע והמוביל את מוקד היצירה, היזמות והוספת ידע לאנושות. כמנוע צמיחה ועיצוב של הון אנושי ואיכותי, אנו סבורים שעל המועצה להשכלה גבוהה, כגוף האמון על הנהגת מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, להידרש ראשית לשאלות:

- ❖ כיצד התוכנית הרב שנתית המתגבשת בימים אלה, אינה שוקטת על השמרים ומאתגרת את מערכת ההשכלה הגבוהה והופכת את החוויה בה למורכבת יותר, משמעותית יותר ומשפיעה יותר על בוגריה?
- ❖ מהו חזון מערכת ההשכלה הגבוהה?
- ❖ מה ההבדל המהותי בין אוניברסיטאות ומכללות? האם יש מקום להבדל זה?
- ❖ מהו מקום האקדמיה בחברה הישראלית כיום וכיצד הוא יכול להתרחב ולהתפתח?
- ❖ האם האקדמיה ממלאת את יעודה הלכה למעשה ומוסיפה ידע לאנושות?
- ❖ האם היא מצליחה למשוך את מיטב המוחות הצעירים והמבריקים לתחומי המחקר?
- ❖ האם התואר האקדמי במבנהו ותכניו הנוכחיים, עדיין רלוונטי לחיי היומיום של צעירים בישראל?
- ❖ מדוע מערכת ההשכלה הגבוהה בוחנת רק את איכות הנכנסים בשעריה ואינה בוחנת את איכות וכישורי בוגריה בסיום לימודיהם? באיזה אופן יכולה המערכת לאמוד ולבקר את עצמה תוך התייחסות לנשכרים העיקריים מעצם קיומה?
- ❖ מדוע מערכת ההשכלה הגבוהה כמעט ואינה פונה לקהל סטודנטים מבוגרים?
- ❖ כיצד יוצרת המערכת מנגנון שיפור עצמי מתמיד המחייב עיסוק בנושאים מורכבים כפשוטים, הן ברמת הסטודנטים והמוסדות והן ברמה הלאומית-רוחבית?
- ❖ מהו מקום האקדמיה הישראלית בזירה הבינלאומית? כיצד מתפתחת האקדמיה הישראלית כשחקן גלובלי-אזורי מוביל?

התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות מזהה את קיומו של חלל גדול בהתוויית מדיניות מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל אשר המועצה להשכלה גבוהה נמנעת מלמלא. כיום רוב פעילות המועצה להשכלה גבוהה ממוקדת בניהול ואשרור תהליכים טכניים ובירוקרטים של המערכת והמוסדות להשכלה גבוהה. ניהול הפרטים הקטנים מצר את צעדי המל"ג ואת הפריזמה דרכה היא בוחנת את כלל המערכת ולכן אין ביכולתה לבחור במהלכים אמיצים ונועזים. ראוי ורצוי, לתפיסתנו, כי המועצה להשכלה גבוהה תתווה ותוביל את מדיניות ההשכלה הגבוהה מתוך ראיית הולך לפני המחנה ולא הנשרך מאחוריו.

לטעמנו יש לתת את הדעת במיוחד על האופן בו ניתן להציב את מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל בחוד החנית של פיתוח חדשנות טכנולוגית באקדמיה ומחוצה לה, למען קדמה והתפתחות של מדינת ישראל והעולם כולו בתחום זה. בד בבד, יש לתת את הדעת על השינויים החברתיים המתרחשים במדינה בשנים האחרונות ולאפשר למציאות זו על רבדיה ומורכבותה להיות שזורה ומחוברת בעבודות למגדל השן האקדמי. עולם ההשכלה הגבוהה אינו יכול להתקיים במנותק מהתהליכים בחברה הישראלית, ומחובתו להיות פעיל ונוכח.

מעבר לסוגיות כלליות אלו, סבורה התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות כי יש לכלול בתוכנית הרב שנתית של המועצה להשכלה גבוהה את חמשת תחומי הליבה הבאים: (1) עדכון דרך העברת הידע באקדמיה; (2) הפחתת יוקר המחיייה הסטודנטיאלי; (3) הנגשת מערכת ההשכלה הגבוהה; (4) קשר אקדמיה-תעסוקה; (5) אזרחות פעילה. להלן יופרטו תחומי הליבה ומרכיביהם.

1. עדכון דרך העברת הידע באקדמיה

1.1 **איכות הוראה** – להוראה ולמורה כוח עצום ולעצב ולהשפיע על מהלך חייו של הלומד, מסוגלותו העצמית, אמונתו ביכולותיו ומידת התפתחותו בסיום לימודיו. כיום ישנה הסכמה רחבה כי אין די בתכנים איכותיים בכדי להביא לכדי הוראה משובחת המחנכת למציונות ומיצוי עצמי. במוסדות להשכלה גבוהה על המרצה לשמש לא רק כחוקר אלא גם כמוביל דרך עבור הסטודנטים והחוקרים לעתיד. אולם לצערנו, כיום, איכות ההוראה במוסדות להשכלה גבוהה נעדרת ממדים אחידים להבטחתה והשבחתה.

גם ההחלטה שהתקבלה לאחרונה ע"י ועדת משנה להערכת איכות והבטחתה והועדה לפיתוח מדיניות אקדמית של המל"ג בדבר איכות ההוראה והערכתה, על אף שהיא צעד ראשון בכיוון הנכון, עדיין אינה מתקרבת לצמצם את הפער בין חשיבות ההוראה מול המחקר בקרב המרצים. על מנת לייצר שינוי אמיתי במיקומו של נושא איכות ההוראה בסדר היום של האקדמיה, יש הכרח להגדיל משמעותית את התמריצים של הסגל והמוסדות להשקיע בתחום. על כן אנו מציעים להשלים את המהלך הראשוני הזה שהתחיל השנה לחומש הבא על ידי:

- א. תקצוב המלצות וועדת באב"ד בשלבים והגדלת התקציב לאורך חמש השנים הבאות.
- ב. גיבוש מודל קידום, תגמול ותקצוב חדש לסגל המרצים, אשר יתבסס באופן שוויוני יותר על הפרמטרים של מחקר ופרסומים מחד ושל איכות הוראה מאידך.
- ג. יחס סגל-סטודנטים – המשך תקצוב בהתאם ליחס סגל-סטודנטים.
- ד. יחס סגל זוטר-סטודנטים – הוספת מרכיב יחס סטודנטים-סגל זוטר (ללא מרצים מן החוץ).
- ה. העמדת מענק תחרותי למוסד על פעילות מיוחדת, חדשנית ומקורית לשיפור וקידום איכות ההוראה, גם בקרב האוניברסיטאות, והגדלה משמעותית של סכומי המענקים עבור האוניברסיטאות והמכללות כאחד.

כמו כן, התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות סבורה כי יש ליצור מדד לאיכות הוראה שאינו סקר איכות ההוראה, אשר מטרתו לבחון מחד את איכות ההוראה של הסגל הבכיר והזוטר במוסדות לצד הגברת איכות ההוראה של האחרונים. על מדד זה לעודד שאיפה למציונות בהוראה ע"י תמריצים והוקרה ציבורית.

1.2 **למידה אקטיבית באקדמיה** – נכון להיום האקדמיה ממשיכה לשמר את אותן שיטות הוראה שמתקיימות בה כמעט מראשיתה, וזאת בניגוד מוחלט לשינויים הדרסטיים שהתרחשו כמעט בכל תחומי החיים בעשורים האחרונים הן מבחינה טכנולוגית והן מבחינה תפיסתית. אם ברצונה של המערכת להמשיך ולהוות גורם שמקדם סקרנות ותאווה חקר בקרב הסטודנטים, עליה לאמץ למידה אקטיבית המערבת את הסטודנט בתהליך ההוראה עצמו כגורם פעיל ומפתחת יכולת למידה וחקר עצמיים.

כיום למעט תחומים צרים כגון משפטים, רפואה ומקצועות ההוראה, אין כמעט מפגש בלתי אמצעי שיעמת את הסטודנטים עם הידע, האמיתות והרעיונות שצברו במהלך הלימודים התיאורטיים, עם פרקטיקות בשטח. בהיבט זה, הקניית מיומנויות חקר, למידה ופיתוח עצמיים לסטודנט, תשרת לא רק את עתידה של האקדמיה אלא גם את התפתחות המשק הישראלי כולו.

על כן ההתאחדות ממליצה על הכנסה ושילוב של **קורסי למידה אקטיבית** במערך המתודי הקבוע של האקדמיה. קורס למידה אקטיבית ייתן לסטודנט הזדמנות לחוות ולהתעמת עם

הרבדים המעשיים של החומר הנלמד בכיתה וכך באותו זמן גם להעמיק את הבנתו וגם לצבור ניסיון מעשי בתחום לימודיו.

מודל הקורס יתבסס על המודל הקיים של קורסים משלבי עשייה, אשר זוכה להצלחה רבה בקרב סטודנטים ומחקרים מצביעים על השפעתו החיובית על הסטודנט כאדם ועל תהליך למידה משמעותי ועמוק.

המודל כולל בין השאר: עבודה בכתות קטנות, הנחייה מלווה של מנחה מנוסה ופרויקטים ארוכי טווח יחסית עליהם עובדת קבוצת סטודנטים בשיתוף פעולה לאורך השנה. אנו מציעים כי לצד תקצוב לכתות הליווי ופתיחת מסלולים כאלו בתחומים ומוסדות בהם אינם מתקיימים כיום, רצוי לתקצב גם מחקר משלים שיסייע בפיתוח והשרשה של שיטות הוראה חדשניות מעין אלו בעתיד, ושל שילובן בזרם ההוראה המרכזי באקדמיה.

1.3 תיעול שעות לימוד לבחינת גישות הוראה חדשות – על פניו מאפשר החופש האקדמי

למראים לבנות ולנהל את הקורסים שלהם, ולהטיל משימות להערכת הישגי הסטודנטים לפי ראות עיניהם, אולם בפועל אנו נוכחים כי אין כיום באקדמיה חתירה פעילה למציאת שיטות הערכה ולמידה שונות במהותן משיטות הערכה המקובלות (קרי: בחינות ועבודות עיוניות). יתר על כן, לא זו בלבד שמרצים אינם מונחים לפי, ומתמרצים על מנת לנצל את החופש הזה לבחינת דרכי למידה חדשות, למעשה אופן תגמולם וספירת שעות ההוראה שלהם מכיל כיום תמריץ שלילי נגד ניסיונות מסוג זה. זאת ועוד, ההוראה נספרת על ידי מרכיבים כגון "מספר שעות פרונטאליות" ובכך מכוונת לסוג אחד של למידה בעוד גישות של ליווי פרטני, או דרכים אחרות נדחקות לשוליים.

אנו מציעים לקדם התנסות בהוראה חדשנית על פי החופש האקדמי של כל מרצה תוך עידוד רגולטורי במכסת השעות שתקבע עבור כל מוסד ותמרוץ ייעודי עבור המרצים שייקחו בכך חלק.

א. כל מרצה יהיה זכאי לפתח תוכניות של X נקודות זכות בהן יהיה רשאי "להתפרע" – לקבוע כל סוג של שיטת למידה והערכה (למידה עצמית או קבוצתית, הערכות עמיתים, התנסויות וכו'), לרבות פטור יחסי ממילוי מכסת השעות הפרונטליות הנדרשות מחבר סגל ללמד בסמסטר.

ב. מרצים יתוגמלו כספית על הנ"ל.

ג. כל סטודנט יהיה רשאי לקחת עד X נק"ז מתוך התואר שלו של קורסים בעלי אופי של "למידה חדשנית".

ד. מתן מענק ייעודי לעידוד יצירת מרחבים של "למידה אקטיבית באקדמיה" עבור קורסים המצטיינים בשיטות אלו (לדוגמא: כיתה הפוכה, PBL, למידה אינטראקטיבית קבוצתית ועוד).

ה. מ"ג יקיים מחקר, בדיקה ומעקב אחר הפיילוסופיה המתקיימים ברחבי הארץ על מנת לזקק מהן את השיטות המיטביות.

1.4 תפוקות למידה – כחלק מהמאמץ לשיפור איכות ההוראה ויצירת חוויית לימודים מורכבת ומאתגרת יותר, התאחדות הסטודנטים ממליצה לבחון מעבר למדידת נקודות הזיכוי לתואר לפי תפוקות למידה (Learning outcomes). המעבר לתפוקות למידה של הסטודנט ובחינת הערך המוסף המתקבל מהלימודים האקדמיים הינו מגמה הצוברת תאוצה בעולם ותהליך בולוניה בראשו. אנו סבורים כי מערכת ההשכלה הגבוהה הממצבת את עצמה כמובילה אזורת וגלובלית בתחומה, נדרשת לשינוי זה.

לראייתנו על המל"ג להוביל שינוי תפיסתי-פדגוגי של שיטת נקודות הזיכוי הנהוגה כיום בישראל המבוססת על שעות הוראה של המרצה לטובת שיטת תפוקות למידה. שיטה זו תמצב את הסטודנט במרכז חווית הלמידה וההוראה, תמדוד את מידת השקעתו ההוליסטית בכל קורס, תגדיר מהן המיומנויות שהוא רוכש בסיומו ותהא מוכרת מבחינה בינלאומית ע"י מוסדות גלובליים ובכך תרחיב ותעצים את יוקרת מערכת ההשכלה הגבוהה הישראלית. היתרון בשיטה זו טמון בכך שהיא מתמרצת הן את הסטודנטים והן את המרצים לייצר ולצרוך תוכן מאתגר ואיכותי. בשיטה הנהוגה כיום, יכולים להתקיים שני קורסים ששווים 2 נק"ז לדוגמא, אך כמות המטלות שיש לבצע כדי לעבור בהצלחה את אחד מהן כפולה מזו שיש לעבור בקורס המקביל. עובדה זו גורמת לסטודנטים להעדיף קורסים קלים יותר על מנת לא לכרוע תחת עומס המטלות, והדבר אף עשוי להשפיע באופן לא חיובי על סקרי איכות הוראה במקרים מסוימים. בשיטת תפוקות הלמידה הסטודנט מרוויח את הניקוד לפי העבודה שהשקיע בפועל וכך הוא יכול "להרשות לעצמו" לקחת קורסים מאתגרים שכן אופן הערכת הקורסים שבחר נמדדת לפי מידת העומס האמיתית שהם יוצרים. לשם כך אנו סבורים כי, על המל"ג להקים ועדה ייעודית לנושא אשר תבחן את כלל ההשלכות המתבקשות משינוי זה, תבנה את המודל החדש ותלווה את המערכת כולה עד להשלמת השינוי.

1.5 **טכנולוגיות למידה** – המהפכה הדיגיטלית, המכונה גם "מהפכת המידע", והשינויים החברתיים והכלכליים שחלו בעקבותיה, שינו באופן ניכר את צרכי המשק וכן את התפיסה הרווחת כלפי המושגים "מידע", "ידע" ואת יחסי הגומלין ביניהם לבין האדם הלומד. התפתחויות אלו משפיעות גם על עיצוב פני האקדמיה של המאה ה-21. השינויים בשוק העבודה, וחוסר הוודאות המתלווה לכך, משנים גם את הכישורים הנדרשים מבוגרי המוסדות להשכלה גבוהה. על כן תמורות אלו מחייבות את האקדמיה לא להסתפק בחשיפה ומפגש של הסטודנט עם עולם התוכן הנרכש, אלא לספק לו גם כישורי למידה וחקירה המותאמים לרוח הזמן.

התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל, שואפת לייצר שינוי במצב הקיים ולהפוך את חווית הלימוד האקדמי בכלל ובכיתה בפרט, למעניינת ומאתגרת יותר ומותאמת לסביבה המשתנה בעזרת האמצעים הטכנולוגיים המתקדמים הזמינים כיום לציבור הסטודנטים והמוסדות האקדמיים. אנו סבורים כי על המוסדות האקדמיים לעודד שימוש בטכנולוגיות למידה מתקדמות לשיפור חווית הלמידה והעמקתה בשיעורים, באמצעות הצעדים הבאים:

א. הקמת מערך מחקר ופיתוח שיתמחה בנושא חדשנות בהוראה שמטרתה להבטיח כי מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל תהא ממוקמת בראש מערכת ההשכלה הגבוהה העולמית. מערך זה יהווה חלק ממערכת המחקר והפיתוח הכללי של המל"ג.

ב. מל"ג-ות"ת תתמוך בפיתוח והטמעה של טכנולוגיות הוראה מתקדמות במוסדות האקדמיים, ע"י פיתוח מדיניות סדורה ותמריצים כלכליים, לרבות אימוץ והטמעת "תו-תקן" לשילוב טכנולוגיות חדשניות בלמידה אקדמית.

ג. תקצוב הולם של המרכזים לקידום איכות ההוראה במוסדות להשכלה גבוהה, במטרה להטמיע טכנולוגיות למידה חדישות במוסדות להשכלה גבוהה. המרכזים יהיו אמונים על מעקב אחר הפיתוח וההתקדמות בתחום, ניהול הרכישה וההטמעה של טכנולוגיות למידה חדישות במוסדות וחשיפת סגל ההוראה והסטודנטים לנושא.

1.6 **קורסים מקוונים** – קורסים מקוונים הינם שוק פדגוגי וטכנולוגי המתפתח בעולם מזה מספר שנים במהירות מסחררת. כיום רשומים למגוון הקורסים בעולם מיליוני סטודנטים, ורבים

מהקורסים המוצעים מפותחים ומאומצים ע"י מיטב האוניברסיטאות המובילות בעולם, דוגמת MIT, Harvard, Princeton ו-MIT.

ואולם, ממחקרים שנעשו לאחרונה עולה כי שיטת MOOCs אינה חפה מבעיות. מבדיקת אחוזי המסיימים בהצלחה את הקורסים המקוונים הפתוחים ללא כל מסגרת אקדמית מגבה, ובדיקת זהותם ומעמדם הכלכלי, עולה כי היעדר מסגרת מחייבת, מובילה לכך שקורסים אלו מתאימים בעיקר לסטודנטים בעלי יכולת למידה עצמית גבוהה מאוד, או כאלו שכבר רכשו תואר אקדמי ויש להם רקע חזק בלמידה, ועל כן היא סובלת מאחוזי נשירה גבוהים במיוחד. בעיה נוספת היא כי במתכונתם הנוכחית, אין בנמצא שיטת אקרדיטציה מקומית נאותה להכרה ב-MOOCs על ידי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל.

בשנים האחרונות החלו מוסדות שונים בעולם, וכן מוסדות ישראלים ספציפיים, דוגמת הטכניון והאוניברסיטה העברית, לשלב קורסים מקוונים בתוך מערכת הלימודים האינטגרלית, וכך להביא לאחוזי הצלחה גבוהים בהרבה, אולם קורסים אלו הם חלק מתכנית לימודים סגורה, ואינם פתוחים עבור מי שאינו סטודנט רשום במוסד.

לאור כל אלו, התאחדות הסטודנטים מציעה לשלב בין היתרונות הברורים של הלמידה המקוונת, במיוחד עבור הסטודנט הישראלי שנכנס מאוחר ללימודים אקדמיים מסודרים, לבין מערכת תמיכה מוסדית, ולטפח קיומה של מערכת קורסים מקוונים בפריסה ארצית.

פיתוח מערכת קורסים מקוונים בפריסה ארצית טומנת בחובה יתרונות רבים, לרבות: (א) יצירת רצף למידה בחברה הישראלית אשר יאפשר התנסות בקורסים אקדמיים לפני התואר, צבירת נקודות זכות במהלך שירות צבאי ו/או לאומי-אזרחי, מיקוד בבחירת תחום הלימודים באקדמיה, נגישות קלה לקורסים במהלך התואר גם ממרחק פיזי רב (ב) הרשמה למגוון קורסים אקדמיים מובילים בעלות מופחתת ואפשרות לבחינה מסכמת שמקנה לעוברים בהצלחה נקודות זכות אקדמיות (ג) שילוב יכולת למידה לאורך החיים (lifelong learning), (ד) על ידי סיפוק מעטפת לקורסים – צמצום פערים חברתיים והגברת שוויון ההזדמנויות לאוכלוסיות מוחלשות (ה) גמישות והתחדשות בשוק העבודה.

אנו ממליצים להרחיב את תשתית הקורסים המקוונים באפיקים הבאים:

א. עידוד ותמרוץ המוסדות להכיר בקורסים מקוונים כחלק אינטגרלי מהתואר בעידן המודרני, שבשלב ראשון לא יעלה על שליש מסך התואר בכדי לשמר את המסגרת המוסדית והערכים המוספיים המוענקים לסטודנט בחוויית הלימודים בקמפוס. במקביל יפתחו המוסדות קורסים מקוונים באופן עצמאי או כחלק מהפלטפורמה הלאומית (בעדיפות לפלטפורמה לאומית) לשם יצירת מאגר משמעותי של תכני תארים הפונים הן לסטודנט הישראלי והן לסטודנט הבינלאומי.

ב. התרת חסמים מל"גיים לרבות הדרישה ללימודים בתוך הקמפוס, ביטול דרישת נוכחות של שלוש פעמים בשבוע בקמפוס במהלך התואר הראשון, הכרה בקורסים מקוונים כצוברי נקודות זכות בדגש על הכרה הדדית של המוסדות בנק"ז שקורסים אלו מקנים, ועוד.

ג. הרחבת ההנגשה לאקדמיה ע"י צבירת נקודות זכויות לפני האקדמיה ויצירת מסלול עוקף פסיכומטרי. באופן זה יוכל צבר מוגדר של קורסים מקוונים להוות מסלול עוקף פסיכומטרי מוכר על ידי המוסדות ולהרחיב את הנגישות לשערי האקדמיה.

ד. פיתוח שיתופי פעולה עם משרד הביטחון לשילוב קורסים מקוונים עבור חיילים בשירות סדיר כחלק מקורסי הכשרה לאורך השירות, וכן עבור חיילים קרביים לקראת סוף השירות שלהם, במודל הדומה במקצת למודל "בגרות ללוחמים".

ה. הרחבת המשך הלימודים בסיום התואר, במסגרת למידה לאורך החיים (Lifelong Learning) באמצעות קורסים מקוונים.

1.7 קורסים מקוונים באנגלית בפריסה ארצית – ידיעת השפה האנגלית והיכולת להשתמש

בה ברמה אקדמית הינה ללא ספק כישור נדרש כיום עבור צעירים הן בתחום המחקר והן בתחום התעסוקה. ואולם עד היום קורסי הרמה באנגלית אינם מסובסדים ומוחרגים משכ"ל, ומחירים מושת באופן בלעדי על הסטודנטים והסטודנטיות. לאחרונה, בניסיון לתת מענה לבעיה זו, הושק פיילוט ראשון מסוגו של קורסים מקוונים בפלטפורמה ארצית. על מנת למקסם את הצלחת המהלך ולהבטיח הוראת שפה איכותית ומשמעותית, אנו סבורים כי זוהי הזדמנות פז לבחון מודלים של "למידה מעורבת" (שילוב קורסים מקוונים עם מעטפת מוסדית) בישראל, על ידי תקצוב מתרגלים להשלמת התוכן הנלמד ופיתוח מיומנויות נוספות כגון התנסחות בעל פה ועוד. מהלך כזה גם יכול לסייע בהעלאה משמעותית של רמת לימודי האנגלית באקדמיה, והן להזיל את עלויות לימודי האנגלית שהיו מושתות עד היום על גבם של הסטודנטים ופגעו בהנגשת המערכת.

1.8 בינלאומיות – מדינת ישראל, השואפת להתייצב בשורה אחת עם מיטב מערכות ההשכלה

הגבוהה בעולם וכן כאומה מתקדמת, טכנולוגית המהווה חלק ממשפחת העמים, חייבת להגביר את מידת הבינלאומיות במערכת ההשכלה הגבוהה הן מבית (internationalization at home) והן כלפי חוץ. לשם כך, התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות סבורה שיש לנקוט בצעדים הבאים:

א. הקמת ועדה ייעודית אשר בראשה יעמדו נציגי המל"ג ותכלול את נציגי משרד החינוך, משרד החוץ, משרד הכלכלה, משרד הפנים, משרד ראה"מ, נציגי התאחדות הסטודנטים ומומחים בתחום הבינאום. הוועדה תהא אמונה על פיתוח אסטרטגיה והגדרת יעדים קונקרטיים לבינאום מערכת ההשכלה הגבוהה.

ב. פתיחת החסמים להוראה באנגלית במוסדות והרחבת אחוז קורסי התוכן המועברים באנגלית במהלך הלימודים, שאינם לימודי שפת האנגלית.

ג. פתיחת משרדי בינלאומיות מוסדרים ומתוקצבים במוסדות להשכלה גבוהה, אשר יהיו אמונים על קידום בינלאומיות המוסד בהתאם לאופיו וצרכיו.

ד. הקמת מערך אינטרנטי זמין ונוח בהובלת המל"ג, ברמה מוסדית או לאומית, למציאת חילופי סטודנטים ומלגות בחו"ל עבור סטודנטים ישראלים.

ה. הקמת מנגנון הענקת תעודות, נספחים ואישורים בין לאומיים והכרה בתעודות ממוסדות זרים בהתאם לסטנדרט הבינלאומי.

ו. שיווק מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל לסטודנטים בינלאומיים באופן אקטיבי באמצעות קמפיינים מקוונים ופיזיים, מערכת מידע מקוונת אודות התוכניות השונות בארץ ובאמצעים דיפלומטים בזירה הבינלאומית.

2. הפחתת יוקר המחיה הסטודנטיאלי

סעיף זה מתייחס למגוון תחומים בהם סטודנטים סובלים כיום מעול כלכלי אשר משפיע לרעה על היכולת שלהם למקסם את הפוטנציאל הטמון בהם למצוינות לימודית ומחקרית, וכן על לקיחת עבודות סטודנט בתחום לימודיהם במהלך התואר בשל הצורך בהכנסה גבוהה יחסית. הסרת חסמים כלכליים אלו תאפשר לסטודנטים להתמקד ביתר שאת בלימודיהם, בהישגיהם ובפיתוח רעיונות וחשיבה עצמאית שיתרמו להתפתחותה של מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל.

2.1 **פתרונות דיור לסטודנטים** – מיעוט המעונות הקיימים, והצורך של סטודנטים רבים לשכור דירה בקרבת הקמפוס הינה אחת ההוצאות הגבוהות ביותר של סטודנטים במהלך התואר כיום. ראוי כי יוקצב תקציב קבוע לכל חמש השנים לטובת פתרונות דיור בולמים לסטודנטים: בניית ושיפוץ מעונות, שכירת בנינים וכד'.

2.2 **קרן לטובת תשלומים אפורים** – פתיחת קרן ייעודית שתשמש לכיסוי עלויות נלוות לתואר שאינן חלק מתשלום שכר הלימוד ודמי הרווחה למוסד. הקרן תקבע הגדרה ברורה לתשלומים אפורים, כמו כן תקבע הקרן קריטריונים סוציו-אקונומיים ברורים לקבלת תמיכה. קרן כזו תוכל להנגיש באופן משמעותי מקצועות כמו ארכיטקטורה, מקצועות העיצוב האמנות והקולנוע, אשר כולם דורשים הפקת פרויקטים בעלי עלויות גבוהות כחלק מהתנאים הבסיסיים להשלמת התואר בהצלחה.

2.3 **הגדלת קרן הסיוע לסטודנטים** – הגדלת קרן הסיוע לסטודנטים ושמירה על ערך ועדכון התקציב כך שערך המלגות ישמר לאורך השנים.

2.4 **הקמת קרן ארצית של מלגות הצטיינות** – חשוב לא פחות מהרחבת הנגישות אל ההשכלה הינה עידוד מצוינות של הסטודנטים העומדים בחזיתה ומעלים את הרף של מחקר ופיתוח הדעת. יש להוקיר ולעודד את השאיפה למצוינות בכל שלבי הלימוד והמחקר במערכת ההשכלה הגבוהה לטובת שגשוג עתיד המחקר באקדמיה וכן צמיחתם של אנשי מקצוע, תעשייה ומנהיגים בחברה. הקרן תהיה מיועדת ללומדים לתואר ראשון ושני ותבחן פרמטרים של מצוינות בלמידה לצד עשייה ענפה בקמפוס כגון עשייה חברתית, התנדבותית, יזמות צעירה וכדומה.

2.5 **תגבור מלגות לתלמידי מחקר בתואר שני** – הגדלת מלגות לסטודנטים מצטיינים בתואר שני אשר לומדים תחומים שבהם יש מיעוט של קרנות מחקר ומלגות (מדעי חברה ורוח).

2.6 **הסדרת שכ"ל עבור קורסי קיץ** – בלא הסדרה מתאימה של הגדרת קורסי קיץ, נוצר נוהג שמוסדות מתוקצבים גוברים מסטודנטים מחירים בלתי מופקחים ומופקעים על קורסים שנלמדים במהלך סמסטר קיץ. כיוון שרוב קורסי הקיץ הם בתחומים כאנגלית ומתמטיקה-תחומים קריטיים להמשך הלימודים, קיום הקורסים מאפשר לסטודנטים רבים לסגור פערים אקדמיים ולהמשיך את התואר ללא עיכובים. לאור חשיבותם ראוי להסדיר את הנושא בהקדם תוך שמירה שלא ייווצר תמריץ שלילי לקיומם של קורסי הקיץ במוסדות השונים.

2.7 **הגבלת השכירות שמוסדות רשאים לגבות מספקים** – כדוגמת: חניונים, בתי קפה ומזנונים, או לחילופין סבסוד הפרש וזאת על מנת להפחית את נטל המס העקיף על הסטודנטים, אשר רבים מהם מביל עד עשר שעות ביום בתחומי הקמפוס ויש להם נגישות נמוכה לצריכת מוצרים אלו מחוצה לו.

3. הנגשת מערכת ההשכלה הגבוהה

3.1 **מכינות קדם אקדמיות** – מכינות קדם אקדמיות נועדו להוות מכשיר להנגשת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסיות מיוחדות ולמי שלא צלחה דרכו במערכת החינוך ומעוניין בהזדמנות שנייה. כיום מספקות המכינות הנגשה זו באופן בסיסי בלבד ולראייתנו יש מקום להרחיב ולהעמיק את תפקיד המכינות ככלי להנגשת ההשכלה הגבוהה, תוך מתן דגש על הנקודות הבאות:

א. מיצוב המכינה כמוסד "סמי-אקדמי" שנבדל מבתי ספר אקסטרניים בחוויית הלמידה ובאפשרות ללמוד קורסי מבוא בתחום הלימוד הרצוי, אשר יזכו את הבוגרים בנקודות זכות בתואר עצמו. יצירת קשר לחיים האקדמיים במהלך המכינה, אשר יקנה לסטודנט-המועמד ללימודים כלים וכישורים להתמודדות עם לימודי התואר בהצלחה יתרה ויאפשר התנסות בחווייה סטודנטאית.

ב. יצירת אפיקי קבלה ישירים ממכינות לאקדמיה, על בסיס ציוני המכינה וללא צורך במבחן פסיכומטרי או מבחן ממיין אחר. אפיקים אלה יהוו מסלול עוקף פסיכומטרי עבור אוכלוסיות מוחלשות, בעלות ייצוג חסר והסובלות מהטיה תרבותית של המבחן הממיין.
ג. הכרה הדדית בבוגרי מכינות של מוסדות אחרים, מכללות ואוניברסיטאות. הכרה זו תרחיב את סיכויי הקבלה של מועמדים ללימודים וימצבו את המכינה כחלופה אמיתית המאפשרת הזדמנות שניה בכל מוסד להשכלה גבוהה בישראל.

3.2 **מכינות מדעיות מואצות מסובסדות:** גם אם בוחנים את זכאי הבגרות בלבד מוצאים פערים בנתוני הכניסה של הצעירים שגדלו בישובים מאשכולות נמוכים יותר. פערים אלו אשר נוצרים כבר במערכת החינוך המוקדמת, מנתבים לא פעם אוכלוסיות מוחלשות לתחומי לימוד מצומצמים, שפעמים רבות אין בהשלמתם הבטחה למוביליות חברתית גבוהה. הכניסה למקצועות המדעים בפרט מאופיינת בחסמים רבים עבור חלקים נרחבים מהאוכלוסייה, שבהינתן הכוונה צמודה ומאומצת יותר יכלו בוודאי לממש את הפוטנציאל הטמון בהם. על כן ההתאחדות ממליצה על העמדת מכינות בתנאי פנימייה לתקופה מרוכזת של מספר חודשים בודדים אשר יספקו לסטודנט את כל צרכיו ויאפשרו מיקוד בהשלמת פערים הנדרשים לקבלה לחוג המבוקש והכרות עם העולם האקדמי. החממות יתמקדו בהכנה ללימוד חוגים להם עדיפות מדעית או לאומית, בדומה למודל המכינות הייעודיות שהוצע בדו"ח אריאב במסגרת רפורמת המכינות (2010).

3.3 **חממות קדם אקדמיות לטיפוח מצוינות:** עבור סטודנטים שהנם דור ראשון להשכלה גבוהה, או מגיעים מאוכלוסיות עם ייצוג חסר באקדמיה, המפגש הראשון עם המוסדות להשכלה גבוהה ואופי הלימודים עשוי להיות קשה ולדרוש הסתגלות. על מערכת ההשכלה הגבוהה החובה לספק למועמדים אלו את סל הכלים הבסיסי אשר יאפשר להם פריחה והצטיינות בתוך המסגרת האקדמית. לשם כך מוצע להקים חממות "מבוא" לסטודנטים שהתקבלו ללימודים במוסד והנם מאזור שמוגדר כבעל נגישות נמוכה להשכלה גבוהה, וכן לסטודנטים ששפת אמם אינה עברית. במשך כשבועיים (כל מוסד לפי ראות עיניו) ירכשו הסטודנטים כלים של אוריינות אקדמית ושל התמצאות במערכת ההשכלה הגבוהה ובשירותים העומדים לרשותם במוסד על מנת להקנות יתרון מוקדם, להקל על השתלבותם ולקדם את מצוינותם של סטודנטים אלו. מודלים דומים כבר מוכיחים את עצמם במספר מוסדות.

3.4 **חלופות לפסיכומטרי** – מבחן הפסיכומטרי מהווה כיום שער הכניסה המרכזי להשכלה הגבוהה בישראל ובכך גם החסם המרכזי והמשמעותי בפני רבים המתדפקים על שעריה. על

אף נחיצותו, מבחן הפסיכומטרי סובל מחסרונות רבים. בשל כך אנו רואים חשיבות מרכזית ביצירת מסלולים נוספים מחליפי פסיכומטרי אשר יפתחו צוהר לאקדמיה, כגון קבלת בוגרי מכינות והנדסאים בעלי ממוצע ציונים מוגדר, קבלה ישירה של מצטייני פריפריה, קבלת מועמדים אשר סיימו מספר מינימום של קורסים מקוונים בציון מעל 85 ועוד. מסלולים אלו יאפשרו למועמדים מוכשרים וראויים, אשר עבורם הפסיכומטרי מהווה חסם, לממש ולמצות את פוטנציאל הלימודים והכישורים שלהם בעולם האקדמי. במקביל אנו קוראים למערכת ההשכלה הגבוהה לשקוד על פיתוח שיטות מיון אלטרנטיביות שיוכלו למדוד את פוטנציאל המועמד עם מינימום השפעה של משתנים מוטים. כל עוד הבחינה הממיינת יכולה להיות מוטית ומושפעת בקלות יחסית על ידי מכוני הכנה וסיוע סביבתיים (המושפעים בהכרח ממשאבי המועמד), לא ניתן יהיה לפתור אי שוויון שלו היא תורמת.

3.5 הנגשה לפריפריה – הפערים החברתיים בין המרכז לפריפריה מתרחבים יום-ביומו ויוצרים תהום גדולה יותר ויותר שיש לגשר עליה. כמו כן ישנו מתאם גבוה ביותר בין בית הספר התיכון בו למד התלמיד והדירוג שלו ושל הישוב בו הוא נמצא מבחינה סוציו-אקונומית, לבין הסיכויים שיפנה להשכלה גבוהה. ככל שהדירוג נמוך יותר כך פוחת הסיכוי להגיע לאקדמיה. ההשכלה ככלי לקידום, פיתוח, מוביליות והעצמה, מקבלת משנה חשיבות ובכך מקנה אחריות להנגשה ייעודית לאוכלוסיות אלו.

התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות מציעה כי:

א. הגדרת מימוש ההזדמנות להשכלה גבוהה בידי תלמידים שגדלו ולמדו בשכונות ובתי-ספר שבהם מזוהה נגישות נמוכה להשכלה גבוהה, כיעד לאומי והפקדתו בידי המוסדות להשכלה גבוהה. בהתאם לכך, כל קמפוס יקבל, בהתאם לגודלו ועל פי חלוקה אזורית, רשימת בתי ספר הנמצאים בסביבתו ומדורגים כבעלי נגישות נמוכה להשכלה גבוהה אשר קבלת מועמדים והעמדת בוגרים מתוכם תזכה את המוסד האקדמי בתמריץ כספי. התוכנית תבוסס על מודל תמרוץ, בדומה למתקיים כיום כלפי מסגרות חרדיות באקדמיה וכך יוכלו גם המוסדות לצאת נשכרים מהמהלך.

ב. על המנגנון שייקבע להתייחס גם לפיזור החוגי של הנקלטים בתוכנית זו, לוודא ואף להעניק קדימות לכניסה לחוגים סלקטיביים. זאת כדי ליצור מוביליות גבוהה עבור אוכלוסיות אלו ולהגביר את המתאם בין האקדמיה לצרכי השוק ובכך את הפריון התעסוקתי. כך ימנע המצב הרווח כיום בו שכבות אוכלוסייה בעלות ייצוג חסר מציפות תחומים אקדמיים צרים, שיוצרים לא פעם עיוותים במשק, וחמור מכך לא מציעים בסופם תעסוקה שמשמעותה מוביליות כלכלית ממשית.

ג. כיום פועל מספר מצומצם של תכניות מסוג זה המבוססות על הצטיינות יחסית בלימודי התיכון, כגון "הישגים להיטק". התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות מזהה צורך עמוק להרחבת תכניות ההנגשה לאקדמיה לכלל האוכלוסייה בפריפריה. מומלץ לבחון מחדש הרחבה של מודלים קיימים דוגמת הכוונה אקדמית במהלך התיכון (בדומה למודל "אירתיקא"), קידום מודל "אקדמיה בתיכון" שיותאם לבתי ספר מוחלשים דווקא והרחבת תוכניות קבלה נוסח "מצטייני פריפריה".

3.6 הנגשה לסטודנטים ערבים – הפעילות הרבה שמתקיימת בשנים האחרונות להגברת שיעור הסטודנטים הערבים באקדמיה והגדלת אחוזי הצלחתם מבורכת ואף הביאה למספר הישגים מרשימים, אך טרם הגשימה את ייעודה. אנו סבורים כי יש להמשיך ולקיים את התוכנית גם בחומש הבא וכן לתת דגש מיוחד לנקודות הבאות:

א. הנגשת הקמפוס לערבית - מרבית הקמפוסים אינם מונגשים בשפה הערבית, זאת על אף זוהי אחת משתי השפות הרשמיות במדינת ישראל והחברה הערבית מהווה כ 20% מאוכלוסייתה. הנגשת הקמפוס מתבטאת בשילוט בשפה הערבית, הכרה בייחודיות הסטודנט הערבי וצרכיו, הנגשת תקנון המוסד בערבית ועוד.

ב. יצירת מבחן מת"ל בשפה הערבית - לקוויות למידה שלא ניתן להן מענה מתאים מקשות מאד על ההתמודדות עם החיים האקדמיים על משימותיהם ואף עשויות להוות חסם ללימודים עצמם. בחברה הערבית, סוגיה זו קשה שבעתיים הן בשל הקונטקסט התרבותי והן בשל קיומו של מבחן מת"ל בשפה העברית בלבד ובכך מוטה תרבותית.

3.7 **הנגשה לסטודנטים חרדים** - פעילות המל"ג בשנים האחרונות לשילוב המגזר החרדי באקדמיה נוחלת הצלחה וראויה לציון. עם זאת, הדרך עוד ארוכה להעלאת אחוז הסטודנטים מקרב החרדים, בקרב הגברים במיוחד, והמערכת עוד רחוקה ממיצוי פוטנציאל הקליטה של אוכלוסייה זו ועל כן יש להמשיך את התוכנית ואף להרחיבה. לפיכך ממליצה התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות למל"ג-ות"ת:

א. למנות נציג/ה סטודנטים חרדי/ת לוועדת ההיגוי להרחבת הנגישות לאוכלוסייה החרדית.
ב. לתת דגש לסוגיית האנגלית וסוגיית התמודדות עם בחינות, שני צרכים אקוטיים שעלו מעבודת שטח מול הסטודנטים החרדים. סוגיות אלו מהותיות במיוחד בשל העובדה כי סטודנטים חרדיים רבים לא רכשו מיומנויות שפה באנגלית טרם הגעתם לאקדמיה ולא נבחנו במבחנים כלשהם מאז סיום בית הספר היסודי. מיומנויות אלו משפיעות מאד על אופן התמודדותם והשתלבותם באקדמיה.

3.8 **הנגשה לסטודנטים יוצאי אתיופיה** - סטודנטים יוצאי אתיופיה, וסטודנטים ממוצא אתיופיה בין שהינם עולים חדשים או לאו, מטופלים ע"י המנהל לסטודנטים עולים במשרד העלייה והקליטה. בשל כך, אוכלוסיית סטודנטים זו היא היחידה שאינה מטופלת ע"י המועצה להשכלה גבוהה. לראייתנו, על המל"ג לגבש מעטפת ייחודית להנגשת ההשכלה לאוכלוסייה זו. מעטפת זו תדגול בתמיכה בסטודנט ושילובו בחברה הישראלית מתוך בחירה עצמאית וללא בידול עדתי. המעטפת תכלול, אך אינה מוגבלת ל:

- א. תמרוץ מוסדות אקדמיים להגדלת מספר הסטודנטים יוצאי אתיופיה הלומדים במוסד.
- ב. תמיכה כלכלית באמצעות מלגות.
- ג. בניית מערך הכוונה ייעודית לאקדמיה ומערך תמיכה פדגוגית ואקדמית במהלך הלימודים.
- ד. עידוד, תמרוץ והצבת יעדים לשילוב סטודנטים יוצאי אתיופיה בתארים מתקדמים וכחלק מהסגל ההוראה והמחקר במוסדות השונים.
- ה. צמצום שיעור הנשירה.
- ו. גיוון הקמפוסים בהם לומדים סטודנטים יוצאי אתיופיה ע"י הרחבת דרכי הכניסה לאקדמיה.

4. קשר אקדמיה-תעסוקה

4.1. **התמחויות** – על פי מחקר מכון טאוב לגבי מצבם החברתי-כלכלי של צעירים בישראל, כ-65% מהסטודנטים היהודיים עובדים במהלך לימודיהם האקדמיים ושיעורי תעסוקתם עולים בהתאם לשנת הלימודים באקדמיה. עם זאת, המחקר מצביע על כך שמרבית הסטודנטים מועסקים בענפים שאינם דורשים השכלה על-תיכונית, כגון פקידות, שירותים ומכירות. לפיכך, סטודנטים רבים אינם רוכשים ניסיון תעסוקתי רלוונטי במהלך לימודיהם האקדמיים. עם זאת, הקריטריון המרכזי הנדרש ע"י מעסיקים במשק הינו ניסיון תעסוקתי רלוונטי, לכן ישנה חשיבות רבה לקשירת הידע התיאורטי עם ניסיון וידע מעשיים משלימים במהלך תקופה זו.

מסיבות אלו, אנו מזהים צורך אמיתי וביקוש גבוה מצד הסטודנטים לקיומן של התמחויות מעשיות במהלך התואר כהכנה להשתלבות בשוק התעסוקה בעתיד, ובצבירת ניסיון מהותי במיוחד בקרב סטודנטים הלומדים בפקולטות בהן התמחות אינה חלק מובנה מהלימודים או המקצוע.

כיום, הרצון העז של הסטודנטים להתנסות מעשית והיעדר אסדרה בתחום, יוצרים שוק פרוץ המציע התמחויות ללא תמורה וללא כיסוי ביטוחי. בנוסף, רוב ההתמחויות המוצעות לסטודנטים כיום פונות על פי רוב לסטודנטים מצטיינים, דבר המצמצם אף יותר את היקף הסטודנטים הזוכים בהתמחות. לפיכך, התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות מוצאת חשיבות רבה בשילוב התמחויות כחלק אינטגרלי מלימודי התואר. שילוב זה יתבטא בדרכים הבאות:

א. קורסים משלבי התמחות – פיתוח קורסים אלו יתבסס על קורסים משלבי עשייה ויציע התמחויות כחלק מובנה מהתואר ומוכר בנקודות זכות. ההתמחויות יופעלו בשיתוף ארגוני מגזר שלישי ומוסדות /חברות המגזר הראשון והשני.

4.2. **פיתוח תוכנית חומש לבניית מערך השמה וחיבור לעולם התעסוקה** – מערכי השמה הופכים אט אט למראה שכיה גם במוסדות היוקרתיים ביותר להשכלה גבוהה בעולם. ההתאחדות סבורה כי גם במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל הגיעה השעה לפיתוח מערכים מעין אלו תוך התאמתם לצורכי ואופי השוק המקומיים. על כן ממליצה התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות לנקוט בצעדים הבאים לקראת החומש הקרוב:

- א. הקצאת משאבים ניכרת לפיתוח ותפעול מערך או מערכי השמה על מנת למצות את הפוטנציאל הטמון בבניית מערך השמה משמעותי וחיבור אפקטיבי בין האקדמיה לשוק התעסוקה ועל מנת לשים את הנושא בסדר עדיפויות גבוהה בקרב המדינה והמוסדות.
- ב. הקמת צוות עבודה של ות"ת אשר ישקוד על פיתוח תוכנית חומש מתאימה לביסוס מערך השמה באקדמיה, כולל ברירת השותפים המתאימים להרכבתו, הגורמים שיהיו אמונים עליו ואופן הפעלתו תוך התייחסות למאפייני האוכלוסייה הייחודיים של מדינת ישראל.

דוגמאות לפרויקטים שניתן לבחון את הפעלתם במסגרת התוכנית:

- ❖ יצירת פלטפורמה לחשיפת מעסיקים לכישורים שנרכשים באסכולות שונות באקדמיה (בדגש על מדעי הרוח) לקידום שילוב בוגריהם במשרות מתאימות שלא נשקלו עד כה.

- ❖ הקמת מערך הכוונה בתיכונים או בשיתוף עם צה"ל ומערך השירות הלאומי, שיסייע למועמדים לקבל מושג על האופק התעסוקתי של תחום הלימודים המבוקש על ידם.
- ❖ עריכת סיורים לימודיים אצל מעסיקים פוטנציאליים לצורך הכרות הסטודנטים עם האפשרויות המגוונות העומדות לרשותם.
- ❖ מרכז ליווי או "אקסלרטור בוגרים" (קיים היום בתחומי אמנות מסוימים), רלוונטי במיוחד לתחומים בהן מרבית אפשרויות התעסוקה היא של עצמאים וזמנים.
- ❖ תוכניות מנטורינג שבה ישותפו בוגרים מכמה שיותר תחומי תעסוקה אפשריים בתחום.

4.3 למידה לאורך החיים (Lifelong Learning) – תרבות הלמידה בישראל ממוסגרת ברובה

במהלך שנות ה-20 וה-30 כחלק מלימודי התואר הראשון והשני. בסיום הלימודים ישנו ניתוק של הציבור כאורגן לומד מהאקדמיה ואף רווחת התפיסה כי תכנים האקדמיים אינם רלוונטיים לשוק העסקי המתפתח ו/או לשינוי קריירה והתפתחות מקצועית. בניית חברה וכלכלה מבוססי ידע, מחייבת אסטרטגיית למידה לאורך החיים ככלי להתמודדות עם אתגרי התחרותיות הגלובליים והמקומיים, שימוש בטכנולוגיות חדשות, הגברת הלכידות החברתית, קידום שוויון ההזדמנויות ואיכות החיים.

עוד יש לציין כי פיתוח מערך למידה לאורך החיים טומן בחובו יתרונות כבירים עבור חוסנם הכלכלי של המוסדות האקדמיים בישראל, אשר יזכו לקהל לומדים נוסף אשר, בהנחה כי לימודים אלו יוכיחו עצמם מועילים ללומדים עצמם ולמעסיקיהם, יגדיל משמעותית את נתח ההכנסות של המוסדות. לראיית התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות תהליך הטמעת למידה לאורך החיים במערכת ההשכלה הגבוהה יכול להיעשות על ידי:

- א. הקמת ועדה/מועצה/רשות בינתחומית אשר תכלול את כל השחקנים הרלוונטיים ותגבש מדיניות קוהרנטית ואסטרטגיה לפיתוח מערך סדור ללמידה לאורך החיים בישראל.
- ב. בנית מערך למידה לאורך החיים עבור כל מקצועות הלימוד המחייבים את העוסק במקצוע להתעדכן באופן תדיר בחידושים בתחומו. גיבוש מערך זה יעשה בשיתוף עם הגילדות המקצועיות, הרגולטור הרלוונטי ונציגי הסטודנטים במסגרת ממוסדת. מערך הלמידה לאורך החיים ייצור מסלולי לימוד גמישים המציבים את הסטודנט במרכז.
- ג. מסלולים אלו יהיו מוגבלים ויתווספו למסלול המרכזי ללימודים גבוהים הקיים כיום.
- ד. יצירת והרחבת אפיקי מעבר לאקדמיה עבור הנדסאים, כחלק ממערך למידה לאורך החיים ובניית אופק התפתחות אקדמי לבוגרי הנדסאות.
- ה. הכרה בלמידה לא פורמלית-ערכית. מערך למידה לאורך החיים יאפשר הכרה בלמידה לא פורמלית פרופסיונאלית בעלת ערך ותרומה משמעותית לניסיון התעסוקתי של הפרט בתחום התמחות ספציפי. למידה לא פורמלית זו תזכה בהכרה אקדמית בשווי נקודות זכות, על פי החלטת הוועדה הבינתחומית ללמידה לאורך החיים.

4.4 התאמת מסלולי תואר שני לסטודנטים עובדים – תקצוב תכניות תואר שני לסטודנטים

עובדים אשר יתקיימו במתכונת המותאמת לסטודנטים עובדים. תקציב זה יוכל להיות מנוצל, לדוגמא, לצורך תשלום שכר לסגל שנדרש ללמד בימי שישי. ניתן להשלים תכנים נוספים על ידי קורסים מקוונים שיכולים להיערך במתכונת קיץ לדוגמא.

4.5 הסדרת קשר אקדמיה-פרופסיה – הצורך בהגברת הקשר בין האקדמיה לעולם

התעסוקה, באה לידי ביטוי גם בצורך הדחוף להסדרת הקשר בין השניים הן במקצועות

שהינם משאב ציבורי המחייבים התמחות במהלך הלימודים האקדמיים או מיד עם סיומם והן במקצועות המחייבים במבחנים מטעם הגלדה המקצועית (מבחני לשכה או מבחני מועצה), בכדי להיכנס בשערי המקצוע.

התמחות במקצועות שהם משאב ציבורי כגון פיזיותרפיה ופסיכולוגיה, מוגבלת בהתאם למספר התקנים המתפנים מדי שנה המוקצים ע"י המדינה. אלו נתונים בגרעון תמידי ביחס הסטודנטים/הבוגרים ומס' תקני ההתמחות. מידת ההתאמה בין הניהול האקדמי של חוגי הלימוד ובין הגילדות המקצועיות ומשרדי הממשלה האמונים על הפרופסיה של חוגי לימוד אלה נמוכה מאד ומובילה לכשלים חוזרים ונשנים הפוגעים בסטודנט ובהתפתחות המקצועות באקדמיה ובמשק. יש לציין כי לעיתים רבות, מקצועות אלו בעלי ביקוש גבוה בשוק העבודה וכשלים אלו מהווים את החסם לאיזון השוק והגברת הפריון.

לראיית התאחדות הסטודנטים, מחובתה של המועצה להשכלה גבוהה להידרש לסוגיות אלו וליצור בשיתוף עם משרדי הממשלה הרלוונטיים, מנגנון להסדרת קשר אקדמיה-פרופסיה אשר יבחן את כלל ההיבטים בנושא, יסדיר את הפערים הקיימים כיום בין סיום לימודי התואר, מבחני הכניסה לגילדה המקצועית, הסטאז' והיכולת של הבוגר לעסוק בתחום לימודיו וייצור מודל שיאזן את כלל המשתנים שנים קדימה.

5. אזרחות פעילה

בשנת 2012 הכריזה המועצה להשכלה גבוהה על מעורבות חברתית בתור "תפקידה השלישי של האקדמיה", בנוסף לתפקידים המסורתיים של הוראה ומחקר שאנו מכירים. זאת מתוך ראייה כוללת על מקומה של האקדמיה בתוך החברה הישראלית, ובהתאם לשיח ולמגמות הרווחות בהשכלה הגבוהה בעולם. לצורך התמדה והצלחה בתפקיד זה, אנו סבורים כי יש לטפח אחריות ומעורבות חברתית באקדמיה כמכלול הכולל הן פעילות של הסטודנטים עצמם, הן פעילויות מוסדיות, והן כלים מערכתיים ארציים למדידת ושיפור הנעשה בשטח.

5.1 **אחריות מערכתית חברתית** – מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל קולטת כיום בשעריה כמחצית מציבור הצעירים בישראל לפרק זמן הנע בין שלוש לשבע שנים, במהלכן מתעצבת דמותו של הסטודנט מבחינה אקדמית, חברתית ואזרחית. כמערכת המעודדת חשיבה ביקורתית ועצמאית, עליה לעודד את הסטודנט להגביר את מעורבותו החברתית-קהילתית ולהרחיב את מנעד החוויות שלו, וההתמודדות עם סיטואציות מורכבות שונות. לראייתנו, על המערכת לאמץ וליישם בעצמה את דרישותיה מהסטודנט ולהרחיב את אחריות המוסדות על הקהילה בתוכה הם מתקיימים. לשם כך יש לפעול באפיקים הבאים:

א. עידוד ותמרוץ המוסדות להרחיב את אחריותם המוסדית-קהילתית ע"י יצירת קשרים משמעותיים עם הקהילה האזרחית.

ב. יצירת אינטגרציה בין הממסד וציבור הסטודנטים באמצעות תמיכה ועידוד של המוסדות ע"י אימוץ פרויקטים קהילתיים בשיתוף עם גופי שלטון מוניציפאליים ומרכזי פעילות סטודנטיאליים. אלו ירחיבו ויגבירו את מעורבות האקדמיה בקהילה, יסייעו לקהילות מוחלשות ויתרמו לבניית הזהות החברתית-קהילתית של הסטודנטים והקהילה בה הם חיים גם יחד.

5.2 **פרויקט Tempus ESPRIT** – כיום, קיימים מדדים שונים המעריכים מוסדות אקדמיים על בסיס מחקר והוראה. מדדים אלה לא מביאים לידי ביטוי את האיכויות החברתיות של המוסדות. על מנת לתת מענה לצורך זה ולהעמיד את תפקידה השלישי של האקדמיה על סדר היום של המערכת ולקדמו, פותח כלי להערכת האחריות החברתית של מוסדות להשכלה גבוהה בישראל (Social Benchmarking Tool - SBT), באמצעות מדדים ברי השוואה. הפרויקט ESPRIT (Enhancing Social Characteristics and Public Responsibility of Israeli) Teaching through a HEI-Student Alliance) הינו פרויקט ישראלי הפועל במסגרת תוכנית Tempus (Trans-European Mobility Programme for University Studies) של האיחוד האירופי. בפרויקט לוקחים חלק תשעה מוסדות השכלה גבוהה מישראל ומאירופה, בשיתוף עם התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל ובאירופה.

מטרת הפרויקט הייתה לנתח, למפות ולחזק את התפקידים החברתיים והציבוריים של המוסדות להשכלה גבוהה בישראל, כדרך להטמיע בהם את מושג האחריות החברתית. לשם כך פרויקט ESPRIT פועל בשני מישורים מרכזיים: הערכת אחריות חברתית של מוסדות להשכלה גבוהה ופיתוח מודלים של קורסים משלבי עשייה, שמטרתם יישום של אחריות חברתית בקרב הקהילה.

מיפוי ראשון כבר התבצע בשישה מוסדות וצפוי להתפרסם בפעם הראשונה בחודש יוני 2016. השאיפה היא כי בעתיד יורחב המיפוי לכלל המוסדות להשכלה גבוהה, וייערך אחת לשנה. למען המשכיות הפרויקט והצלחתו גם לאחר סיום תקופת הפרויקט הראשונה בחסות טמפוס,

מומלץ להמשיך לתמוך בפרויקט באופן ממוסד, על מנת להמשיך ולפתח את תפקידה השלישי של האקדמיה.

5.3 **מכרו יזמות קהילתית של סטודנטים בליווי מרצים** – על מנת להרחיב עוד יותר את יחסי

הגומלין המפרים בין האקדמיה לבין הקהילה הסובבת אותה, ועל מנת לאפשר יצירתיות של סטודנטים ומרצים כאחד, ולאפשר צמיחה של יזמות שטח (תהליכי bottom-up) – מוצע לפתח מסלול טיפוח ל"המצאות חברתיות" במוסדות להשכלה גבוהה. המיזם שיבחר יצטרך להכיל תוכנית עבודה לפי יעדים, דוגמת תוכנית עסקית או תוכנית קיימות (בהשראת מודל "המגזר הרביעי"), וכן שם המרצה או איש/אשת תעשייה שבחר להירתם וללוות את הפרויקט לאורך השנה. כמו כן המרצים המלווים יקבלו לתקופת הליווי שלהם תוספת תפקיד. מהלך זה יעודד יזמות שטח בהתאמה אישית למרקם החברתי של הקמפוס הספציפי וכן יאפשר למידה מתוך עשייה של כל המעורבים במיזם ואפשרות לבחון הצלחות של רעיונות חדשים.

5.4 **ביצוע מחקר אימפקט והקמת צוות מקצועי לתכלול קשרי אקדמיה-בקהילה** – על אף

הסכומים הניכרים המופנים לפעילות של סטודנטים ומוסדות בקהילה, בידי גופים ציבוריים ופרטיים, המגיע לכדי קרוב למיליארד ₪ בשנה, לא נערך עד היום כל מחקר מקיף בישראל אשר יבחן את השפעת העשייה הענפה הזו על מוטבי כל הפעילויות האלו, ואף לא על המתנדבים עצמם.

התאחדות הסטודנטים ממליצה לתקצב ביצוע מחקר עומק אשר יבחן את האימפקט (החיובי והשלילי) של תוכניות ההתנדבות/פעילות השונות הן על הסטודנטים המתנדבים והן על הקהילה שעבורה הן מיועדות.

על בסיס הנתונים שיאספו יתכנס צוות מקצועי שיכלול את כל השותפים הרלוונטיים, אשר יבחן מחדש את סך התוכניות הקיימות, מידת האפקטיביות שלהם בשטח ויעילות התקציבים שמושקעים בפרויקטים השונים.

על סמך הנתונים יוכל לקבוע הצוות אם יש צורך בביצוע שינויים במודלים הקיימים, או בפיתוח מודלים חדשים וכן יוכל להצביע על תחומים או קהלי יעד רצויים לסיוע ברמה הלאומית, אשר דורשים התייחסות. הצוות ישקוד על פיתוח תוכניות לליווי אפקטיבי של המלגאים ולהעצמתם.

5.5 **תשתית אקדמית-אזרחית** – מערכת ההשכלה הגבוהה כזירה המעצבת את אזרחי המחר

של מדינת ישראל, מחויבת לראיית ההתאחדות הסטודנטים להרחיב את עיסוקה האקדמי בסוגיות חברתיות עמקות המשפיעות על אופייה של החברה ומדינה. אנו סבורים כי על הקמפוסים להרחיב את עיסוקם האקדמי-גרידא ולהפוך לאבן שואבת קהילתית-אזורית אשר תהא מרכז עצבים אקדמי וקהילתי כאחד. באופן זה הקמפוס יציע לקהילה שימוש במתקניו ושירותיו מחד ויגביר את מעורבות הסטודנטים והסגל בעשייה קהילתית-חברתית מאידך. מעורבות זו תתבטא ביצירת קהילות לומדות של סטודנטים, סגל וקהילה, אשר יתמודדו עם מיזוג הידע הרב של האקדמיה והקווים החברתיים העדינים החוצים את קבוצות האוכלוסייה הישראלית. הנחת המוצא של קהילות אלו תהא יצירת שיח עמוק, מפרה, מכבד, חופשי ופלורליסטי ומטרתן להגביר את יכולת החקר העצמי והלמידה מהאחר ואת האחר.